राष्ट्रीय शिक्षा नीति के अनुसार विकल्प आधारित क्रेडिट प्रणाली (CBCS) के अन्तर्गत
शास्त्री+आचार्य (पञ्चवर्षीय) पाठ्यक्रम के लिए निर्मित पाठ्यक्रम की रूप रेखा

कक्षा	सत्रार्धम्	पत्रकूटाङ्कः	पाठ्यक्रमस्य विवरणम्	क्रेडिटक्रम	क्रेडिट संख्या	होरा
शास्त्रि-प्रथमवर्षम्	द्वितीयम्	DSCC-3	शतककाव्येषु नीतिशतकम्		4	64+16
			1. शतककाव्यपरम्परा • शतककाव्यस्य परिचयः • नीतिशतकस्य वैशिष्ट्यम् • भर्तृहरेः कवित्वम् • नीतेः सामाजिकं प्राधान्यम्	1		16+04
			2. स्वभावनिर्णयः • मूर्खाणां वैविध्यं विद्यायाः महत्त्वं च • वाग्भूषणस्य महत्त्वम् • क्षान्तिदाक्षिण्ययोः महत्त्वम् • सत्संगतेः महत्त्वम् (दिक्कालाद्यनव -१ इति पद्यादारभ्य जाड्यं धियो -२५ इति पद्यपर्यन्तम्)	1		16+04
			3. दुष्टसज्जनयोः भेदः • जनानाम् उत्तमत्वम् • दुरात्मनां प्रकृतिसिद्धम् • खलसज्जनानां मैत्री • महात्मनां प्रकृतिः प्रकृतिमहतां मण्डनं च (प्राणाघातात् -२६ इति पद्यादारभ्य करे श्लाघ्यस्त्यागः -६५ इति पद्यपर्यन्तम्)	1		16+04
			4. संसर्गमाहात्म्यम् • नराणां वृद्धिक्षयकारणम् • कर्मणः माहात्म्यम् • पुराकृतानि पुण्यानि • नरस्य पूर्वसुकृतं सत्यव्रतव्यसनिनः स्वभावः च (सम्पत्सु महतां चित्तं -६६ इति पद्यादारभ्यलज्जागुणौघ -१०८ इति पद्यपर्यन्तम्)	1		16+04
			उद्देश्यम्- नैतिकमौल्यस्य अवबोधनम् **परिणामः-** अस्य पाठ्यक्रमस्य अध्ययनेन छात्राः- 1. उत्तमस्वभावं ज्ञातुं प्रभविष्यन्ति। 2. दुष्टसज्जनयोर्भेदान् अवगमिष्यन्ति। 3. सज्जनसंसर्गे प्रेरणां प्राप्स्यन्ति। 4. संसर्गस्य माहात्म्यं च सम्यक् ज्ञास्यन्ति। **पाठ्यग्रन्थः-** 1. नीतिशतकम्, भर्तृहरिः, चौखम्बा कृष्णदास अकादमी, वाराणसी, 2010 **सहायकग्रन्थः-** 1.संस्कृत साहित्य का समीक्षात्मक इतिहास, कपिलदेव			

10 2

			द्विवेदी, विश्वविद्यालय प्रकाशन, 2007 2.संस्कृत साहित्य का इतिहास, डा. ए.बी. कीथ, डा. मंगलदेव शास्त्री, मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली,1967 **परीक्षामूल्याङ्कनपद्धतिः-**1. वैकल्पिकप्रश्नोत्तराणि, 2. एकेन वाक्येन उत्तरलेखनम् 3. लघुत्तरीयप्रश्नाः, 4. दीर्घोत्तरप्रश्नाः। **आन्तरिकमूल्याङ्कनम्-** अधोलिखितेषु कानिचित् चत्वारि आश्रित्य मूल्याङ्कनं विधेयम्- 1.कार्यशालासु भागग्रहणम्, 2.प्रदत्तकार्यलेखनम्, 3.पाठ्यविषयाधारेण विडियोनिर्माणम्, 4.लघुनाटकाभिनयः, 5. शास्त्रसंजीवनीकार्यक्रमे भागग्रहणम्, 6.वाग्वर्धिनीसभायाम् अधीतिविषयप्रस्तुतिः।			

राष्ट्रीय शिक्षा नीति के अनुसार विकल्प आधारित क्रेडिट प्रणाली (CBCS) के अन्तर्गत
शास्त्री+आचार्य (पञ्चवर्षीय) पाठ्यक्रम के लिए निर्मित पाठ्यक्रम की रूप रेखा

कक्षा	सत्रार्धम्	पत्रकूटाङ्कः	पाठ्यक्रमस्य विवरणम्	क्रेडिटक्रमः	क्रेडिटसंख्या	होरा
शास्त्रि-प्रथमवर्षम्	द्वितीयम्	DSCC-4	**मेघदूतवर्णितानि भौगोलिकक्षेत्राणि** (पूर्वमेघः)		4	64+16
			1. खण्डकाव्यपरम्परा • खण्डकाव्यस्य परिचयः • मेघदूतस्य वैशिष्ट्यम् • कालिदासस्य कवित्वम् • यक्षस्य विप्रलम्भः	1		16+04
			2. यक्षस्य दुःखनिवेदनम् • वर्षभोग्यः शापः • कामार्त्तस्य प्रकृतिकृपणत्वम् • कुसुमसदृशं हृदयम् • शिखरस्य श्यामस्तत्सादृश्यम् उपमा, उत्प्रेक्षा, मन्दाक्रान्ता च (कश्चित्कान्ता -१ इति पद्यादारभ्य छन्नोपान्तः -१८ इति पद्यपर्यन्तम्)	1		16+04
			3. जलधरस्य मार्गदर्शनम् • रेवादर्शनम् • वेत्रवतीनदीदर्शनम् • विशालापुरीदर्शनम् • शिप्रानदीदर्शनं महाकालदर्शनञ्च (अध्वक्लान्तं -१९ इति पद्यादारभ्य अप्यन्यस्मिन् जलधर -३८ इति पद्यपर्यन्तम्)	1		16+04
			4. प्रकृतिवर्णनम् • सान्ध्यतेजोवर्णननम् • गम्भीरानदीवर्णनम् • रन्तिदेवस्य कीर्त्तिकथा • कैलासवर्णनं मानससरोवर्णनञ्च (पादन्यासैः क्वणित -३९ इति पद्यादारभ्य तस्योत्सङ्गे प्रणयिन इव -६७ इति पद्यपर्यन्तम्) **उद्देश्यम्-** विप्रलम्भशृङ्गारपरकस्य मेघदूतकाव्यस्य अवबोधनम्। **परिणामः**-अस्य पाठ्यक्रमस्य अध्ययनादनन्तरं छात्राः- 1. खण्डकाव्यपरम्परां परिचेष्यन्ति। 2. प्राचीनभूगोलविज्ञानम् अवाप्स्यन्ति। 3. प्रकृतिवर्णनसौन्दर्यम् अवगम्य तादृशकाव्यप्रवृत्तौ प्रेरणां लप्स्यन्ते। **पाठ्यग्रन्थः-** **1.** मेघदूतम्(पूर्वमेघः), कालिदासः, डा.दयाशङ्करशास्त्री, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी, 2017	1		16+04

			सहायकग्रन्थः- 1.संस्कृत साहित्य का समीक्षात्मक इतिहास, कपिलदेव द्विवेदी, विश्वविद्यालय प्रकाशन,2007 2.संस्कृत साहित्य का इतिहास, आचार्य बलदेव उपाध्याय, शारदा निकेतन, वाराणसी, 2001 **परीक्षामूल्याङ्कनपद्धतिः-1**. वैकल्पिकप्रश्नोत्तराणि, 2. एकेन वाक्येन उत्तरलेखनम् 3. लघुत्तरीयप्रश्नाः, 4. दीर्घोत्तरप्रश्नाः। **आन्तरिकमूल्याङ्कनम्-** अधोलिखितेषु कानिचित् चत्वारि आश्रित्य मूल्याङ्कनं विधेयम्- 1.कार्यशालासु भागग्रहणम्, 2.प्रदत्तकार्यलेखनम्, 3.पाठ्यविषयाधारेण विडियोनिर्माणम्, 4.लघुनाटकाभिनयः, 5. शास्त्रसंजीवनीकार्यक्रमे भागग्रहणम्, 6.वाग्वर्धिनीसभायाम् अधीतिविषयप्रस्तुतिः।			

राष्ट्रीय शिक्षा नीति के अनुसार विकल्प आधारित क्रेडिट प्रणाली (CBCS) के अन्तर्गत शास्त्री+आचार्य (पञ्चवर्षीय) पाठ्यक्रम के लिए निर्मित पाठ्यक्रम की रूप रेखा

कक्षा	सत्रार्धम्	पत्रकूटाङ्कः	पाठ्यक्रमस्य विवरणम्	क्रेडिटक्रमः	क्रेडिटसंख्या	होरा
शास्त्री-प्रथमवर्षम्	द्वितीयम्	DSCC-5	प्रमुखाणि छन्दांसि कविशिक्षा च		4	64+16
			1. छन्दःशास्त्रपरम्परा • छन्दःशास्त्रस्य परिचयः • गङ्गादासस्य पाण्डित्यं छन्दोमञ्जर्याः मौलिकता च • वृत्तभेदाः (मात्रावृत्तम्-आर्या, गीतिः च। गणवृत्तम्-समम्, अर्धसमम्, विषमं च) • गुरुलघुनिर्देशः(ऽ,।) उक्थादिगणना च	1		16+04
			2. छन्दांसि -१ • अनुष्टुप् छन्दः (अष्टाक्षरावृत्तिः-श्लोकः, विद्युन्माला-) • पङ्क्तिः छन्दः (दशाक्षरावृत्तिः- मत्ता वृत्तम्) • त्रिष्टुप् छन्दः (एकादशाक्षरा वृत्तिः- इन्द्रवज्रा, उपेन्द्रवज्रा, उपजातिः, शालिनी, दोधकम्) • जगती छन्दः (द्वादशाक्षरा वृत्तिः- वंशस्थम्, भुजङ्गप्रयातम्, तोटकम्, द्रुतविलम्बितम्)	1		16+04
			3. छन्दांसि-२ • अतिजगती छन्दः (त्रयोदशाक्षरा वृत्तिः- प्रहर्षिणी, मत्तमयूरम्, मञ्जुभाषिणी) • शक्वरी छन्दः (चतुर्दशाक्षरा वृत्तिः- वसन्ततिलका) • अतिशक्वरी छन्दः (पञ्चदशाक्षरा वृत्तिः- मालिनी) • अष्टिः छन्दः (षोडशाक्षरा वृत्तिः- पञ्चचामरम्) • अत्यष्टिः छन्दः (सप्तदशाक्षरा वृत्तिः- शिखरिणी, मन्दाक्रान्ता, पृथ्वी) • अतिधृतिः(ऊनविंशत्यक्षरा वृत्तिः- शार्दूलविक्रीडितम्) • प्रकृतिः(एकविंशत्यक्षरा वृत्तिः- स्रग्धरा)	1		16+04
			4. कविशिक्षा • शास्त्रसङ्ग्रहः (अथातः काव्यं मीमांसिष्यामहे इत्यारभ्य कविभ्यो राजशेखरः इति पर्यन्तम्) • कविचर्या राजचर्या च (गृहीतविद्योपविद्यः इत्यारभ्य स सुखी तत्र तत्र च इति पर्यन्तम्) • शब्दार्थहरणोपायाः (परप्रयुक्तयोः शब्दार्थयोः इत्यारभ्य मन्यतां स महाकविः इति पर्यन्तम्) • कविसमयः (अशास्त्रीयमलौकिकं च परम्परायातम् इत्यारभ्य पातालीयश्च कथ्यते इति पर्यन्तम्) **उद्देश्यम्-** छन्दसां कविशिक्षायाश्च अवबोधनम्। **परिणामः-** अस्य पाठ्यक्रमस्य अध्ययनादनन्तरं छात्राः- 1.छन्दःशास्त्रस्य सामान्यपरिचयं प्राप्स्यन्ति।	1		16+04

			2. अनुष्टुब्बृहती-इत्यादिनिर्दिष्टानां छन्दसां परिचयं प्राप्स्यन्ति। 3.साहित्यस्य रचनार्थम् अपेक्षितां कविशिक्षां प्राप्स्यन्ति। 4.पद्यरचनां कर्तुं प्रेरणां प्राप्स्यन्ति। **पाठ्यग्रन्थः-** 1.श्रीगङ्गादासप्रणीता छन्दोमञ्जरी, व्याख्या. डा. ब्रह्मानन्द त्रिपाठी, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी-२२१००१ 2. हिन्दी काव्यमीमांसा (निर्धारितांशः) सं. डा. गंगासागर राय, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी-२२१००१ **सहायकग्रन्थः-** 1.काव्यालंकारसूत्राणि, वामनः, श्रीगोपेन्द्रत्रिपुरहरभूपालः, चौखम्बासंस्कृत- सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी, 2001 **2.** छन्दःशास्त्रम्, श्रीमत्पिङ्गलाचार्यः, आचार्यचित्तनारायणपाठकः, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी-२२१००१ 3. छन्दस्कलावती, डॉ. रामकिशोरमिश्रः, प्रका. स्वयं, संस्कृत विभाग, महा. मा. म. वि., खेकड़ा, 1991। 4.छन्दःसमीक्षा, (समीक्षाग्रन्थः) पं. मधुसूदनओझा, सं. श्री सुरजनदासस्वामि राजस्थान संस्कृत अकादेमी, जयपुर, राजस्थान, 1991। 5.छन्दःसन्दोहः, (काव्यम्) दत्तदीनेशचन्द्रः, अन्तर्राष्ट्रीय ग्रन्थागार, पो. आँ. बाक्स 149, प्राप्ति स्थान – मोतीलाल बनारसीदास, बैंग्लो रोड, जवाहर नगर, दिल्ली, जयपुर, 1968। 6.छन्दोऽभिराजीयम्, (छन्दःशास्त्रम्) अभिराजराजेन्द्रमिश्रः, वैजयन्त प्रकाशन, इलाहाबाद, 1999। **परीक्षामूल्याङ्कनपद्धतिः-**1. वैकल्पिकप्रश्नोत्तराणि, 2. एकेन वाक्येन उत्तरलेखनम् 3. लघुत्तरीयप्रश्नाः, 4. दीर्घोत्तरप्रश्नाः। **आन्तरिकमूल्याङ्कनम्-** अधोलिखितेषु कानिचित् चत्वारि आश्रित्य मूल्याङ्कनं विधेयम्- 1.कार्यशालासु भागग्रहणम्, 2.प्रदत्तकार्यलेखनम्, 3.पाठ्यविषयाधारेण विडियोनिर्माणम्, 4.लघुनाटकाभिनयः, 5. शास्त्रसंजीवनीकार्यक्रमे भागग्रहणम्, 6.वाग्वर्धिनीसभायाम् अधीतिविषयप्रस्तुतिः।			